

Hoe balanceert u het kruis?

Antwerpse kathedraal zet bezoekers aan het denken met sculptuur van Jan FABRE

- De man die het kruis draagt is de eerste hedendaagse kunst in de kathedraal
- Het kunstwerk staat in betekenisvolle relatie met de oude meesters

Ilse VAN HALST

Op 18 november stelt de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal in Antwerpen *De man die het kruis draagt* van Jan Fabre voor. Die bronzen sculptuur stelt een levensgrote man voor – de kunstenaar zelf – die een kruis balanceert op zijn uitgestoken hand. Het werk is aangekocht door een anonieme mecenas die het ter beschikking stelt. Op 20 oktober wordt met de installatie begonnen, een klus waarover zowaar de Britse openbare omroep BBC een documentaire wil draaien. Het maakt duidelijk dat de installatie van een hedendaags kunstwerk in een kathedraal groot nieuws is, zeker als het een Fabre betreft.

„Hedendaagse kunst ontbreekt in onze kathedraal”, zegt vicaris Bart Paepen, kersvers pastoor van de kathedraal, die de Fabre naar zijn kerk haalde. „Het jongste werk dateert van 1924. Sinds die tijd werden enkel liturgische voorwerpen toegevoegd aan het interieur of kunstwerken met een monumentwaarde zoals het glazen doopkleedje ter herinnering aan het leed van de slachtoffers van misbruik. Toch kan kunst ook vandaag een geloofs-ervaring helpen oproepen.”

Toen Paepen het werk toevallig zag, wist hij meteen dat dit helemaal tot zijn recht zou komen in

de kathedraal. „Drie jaar geleden werkte de kerkfabriek een opdrachtverklaring uit voor onze kathedraal in de eenentwintigste eeuw. We willen kerkgangers, toeristen en cultuurliefhebbers bereiken evenals de samenleving waarin de kerk is ingebed.”

De man die het kruis draagt brengt volgens een trotse Paepen voor het eerst die verscheidenheid binnen in de kathedraal. „Tot nog was alle kunst hier verkondigend. Ze staat tegenover de bezoeker, gaat die niet onder de huid zitten. Dat doet deze sculptuur wel. Jan Fabre heeft zichzelf – een ‘ik’ – neergezet in een samenleving waarin iedereen bezig is met zelfontplooiing. En die ‘ik’ balanceert een kruis”, legt de vicaris enthousiast uit. „Daartoe wil de kathedraal haar bezoekers uitnodigen. Ben jij als kerkganger ‘gebetonneerd’ in je geloof of durf je in de onzekerheid te gaan staan van wie gelooft? De toerist

„Dit beeld maakt als geen ander de opdracht van onze kathedraal in de eenentwintigste eeuw waar”

willen we een sleutel aanreiken om te begrijpen waarover het bij ons gelovigen gaat en hem of haar prikkelen om even dat kruis te laten balanceren, ook al gooit hij het nadien weg. Tot slot gaan we in dialoog met de samenleving door dit niet-sacrale werk van een controversieel kunstenaar in een kerkelijke context te plaatsen.”

Jan Fabre, die zich profileert als spirituele scepticus, deed inder-

daad al wat stof opwaaien. „Ik haal niet Jan Fabre naar de kathedraal, maar een sculptuur van zijn hand. Dat het een Fabre is, is bijzaak”, reageert Paepen. „Maar inderdaad, als je een kunstwerk van hem binnenbrengt, neem je ook de verhalen over zijn persoon en werk met je mee. Voor mij komt het erop aan dat deze sculptuur de opdracht van onze kathedraal maakt. Trouwens, vroeger was ook niet iedereen opgezet met een Metsijs, een Rubens of een Caravaggio.”

De sculptuur krijgt een stek bij de ingang rechts en staat zo in communicatie met de *Kruisafneming* van Rubens, een vijftiende-eeuws schilderij van Christus die het kruis draagt en de kruiswegstatie van Simon van Cyrene. „De Fabre staat in het midden van een driehoek waarin de thematiek van het kruis centraal staat”, zegt Paepen. „Voor ons gaat het erom dat mensen eromheen kunnen wandelen, zodat dit geen kunst tegenover is, maar kunst die uitnodigt om een zelfde balanceerende houding aan te nemen. Opgesteld aan de zuidkant, zal het gepolijste brons voortdurend anders werken dankzij de wisselende lichtinval.”

Op de vraag waar Paepen zelf balanceert – tussen hemel en aarde, tussen hoop of twijfel – blijft het even stil. Dan klinkt het zoekend: „In mijn taak als vicaris en pastoor drijf ik mee in een maalstroom van activiteiten. Misschien raakt dit werk me zo, omdat het me oproept zelf niet ‘gebetonneerd’ te geraken, maar steeds opnieuw die evenwichtsoefening te durven maken.”

Reageren op dit artikel? Dat kan op lezersbrieven@kerknet.be

Jan Fabre (midden) en Bart Paepen wisselen van gedachten bij de eerste bronzen versie van *De man die het kruis draagt*, die deze zomer in Namen te zien was. © Barbara De Coninck

STANDPUNT

Luk VANMAERCKE

Tastbare hoop

„Christus' liefde maakt dat wij nu niet onverschillig kunnen blijven.” Dat zegt mgr. Van Looy deze week in *KERK & leven* (zie bladzijde 10). In dat ene zinnetje vat hij samen wat heel veel gelovigen vandaag denken. We weten niet altijd precies wat we met deze vluchtelingencrisis moeten aanvangen, maar we voelen scherp aan dat we niet tegelijk christen en onverschillig kunnen zijn. Steeds meer parochies zetten dat gevoel om in actie. Ze sluiten daarmee naadloos aan bij een oproep van de paus in die zin.

Wie tegenwoordig al eens de sociale media of internetfora bezoekt, riskeert stevige deuken in zijn mensbeeld te krijgen. De grove uitingen aan het adres van vluchtelingen zijn er ontelbaar. Mensen die in penibele omstandigheden hun stukgeschoten land ontvluchten, krijgen verwensingen naar het hoofd geslingerd die we hier niet durven te herhalen. Cafépraat in het kwadraat. Ontmoedigend voor wie er te lang blijft hangen.

Waarom zouden we deze angsthazen echter het laatste woord geven? In ons dossier van deze week zetten we gelovigen en parochies in de schijnwerper die zich met hart en ziel inzetten voor vluchtelingen. Ze zamelen geld en goederen in, of stellen woningen en appartementen ter beschikking van de talrijke gezinnen die op de vlucht zijn voor oorlogsgeweld, terreur of vervolging. Ze schenken die mensen begeleiding, mentale steun en vriendschap. Het zijn menselijke wegwijzers voor verdwaalde evennaasten, steunpilaren voor wie alle grond onder de voeten verloor.

Die mensen zijn nochtans geen superhelden. Ook zij kampen ongetwijfeld geregeld met twijfels, angst of zelfs egoïstische gedachten. Maar wat hen bewonderenswaardig maakt, is dat ze die gevoelens overwinnen. Dat ze finaal de actie boven het cynisme kiezen.

Ze worden daarin bijgestaan door organisaties die alles in goede banen leiden, zoals Caritas. Dat is nuttig en nodig. Niet alle hulp, hoe goed bedoeld ook, is de juiste hulp. Raadpleeg dus een professionele organisatie en ga samen na wat echt zinvol is. Idealisme rijmt perfect met realisme. Het is juist in een doordachte samenwerking tussen ngo's en individuele burgers dat er een grote meerwaarde schuilt.

Het aanstekelijke voorbeeld van zoveel warmhartige mensen leidt wel eens tot de conclusie dat de burgers in actie schieten, terwijl de politici dralen. Vooral Europa ligt zwaar onder vuur voor het uitblijven van doeltreffende actie. Dat is nochtans maar een halve waarheid. Veel beleidsverantwoordelijken doen hun uiterste best, maar ook zij weten vandaag niet goed hoe ze dit moeten aanpakken. Dat is niet erg, we moeten afstappen van de illusie dat politici alles kunnen oplossen. Wat we nodig hebben, zijn leiders die het hoofd koel en het hart warm houden, die stap voor stap werkbare en humane oplossingen uitwerken. Alle Europese lidstaten op één lijn krijgen, een gedegen spreidingsplan uitwerken én uitvoeren, alle asielaanvragen deskundig afhandelen, voor iedereen een menswaardige verblijfplaats zoeken – dat zijn allemaal zaken die tijd en energie vergen. Finaal telt de vraag: zijn onze politici moedig genoeg om daadwerkelijk die stappen te doen en om aan hun kiezers uit te leggen dat dit alles echt noodzakelijk is? Laten we hen finaal daarop beoordelen.

Politici, ngo's, parochies en individuele burgers. Als alle mensen van goede wil de handen in elkaar slaan, dan komen we er wel. Onze samenleving kan veel meer aan dat we soms denken. Laten we daar als christenen onze schouders onder zetten. Of zoals paus Franciscus het formuleerde: „In het aangezicht van het treurspel van tienduizenden vluchtelingen die de oorlogs- of hongerdood zijn ontvlucht en onderweg zijn naar de hoop op leven, roept het evangelie ons op een naaste te zijn voor de kleinste en onaanzienlijkste, om hen tastbare hoop te geven.”

Reageren op dit artikel? Dat kan op lezersbrieven@kerknet.be